

„Anyá, kérlek ne sírj...!”

■ AVAGY A MENEDÉK ALAPÍTVÁNY MAMÁSOTTHON TÖRTÉNETI BEMUTATÁSA NAPJAINKIG

„Nézem a tó fodrozó tükrét,
a felhők játékát a vízen,
...és tanulgatom a csendet.
Nem az üreset, a némát:
a beszédeset!

Hiszen

Valaki mindig megszólal a csendben...”

(Túrmezei Erzsébet: *Tanulgatom a csendet*)

„A Mamásotthon délutáni csendjét és nyugalomát önfeledten játszó gyermekek apró kacaja színezi. Életjelek ezek, az elmagányosodott, bajbajutott gyermeküket egyedül nevelő anyukák reménytelenségében.

A gyermekemért mindent vállalok! – halljuk gyakran az ehhez hasonló gondolatokat, amely a gyermek iránti elkötelezettség mellett időnként a saját hibái miatt gyötrődő szülő védekezése is.

Ebben a torokszorító csendben beszélgetek Katival (egyik bentlakó édesanyával), »tanulgatom a csendet«. A szobájában beszélgetünk, az egyéves kislánya Berni álmát őrizve.

Kati azzal a problémával keres meg, hogy a kislánya egy ideje nyugtalanabb. Ő is sokat aggódik a sorsukért, éjszakánként nyugtalanul hánykolódik a jövő terhe miatt. Kati 27 éves, állami gondozott volt. Szüleit nem ismeri, Berni az első gyermeke. A kislány apukája jelenleg börtönbüntetését tölti, csoportos rablásért, előreláthatólag két év múlva fog szabadulni. Kati csak nagy nehezen tudta őt rávenni az apaság vállalására. Az anyuka elmondása szerint ennél több támaszra sem ő, sem Berni nem számíthat. Kati szobája a kislány játékaival van tele, szebbnél szebb féltve őrzött kisruha »alszik« a polcon, szekrényben.

Kati hellyel kínál, és magába roskadva, csendes sírásba kezd. Sokáig ülünk így. Szeretettel betakarogtatja alvó kislányát.

Úgy érzem, hogy egy ideig szüksége van a csendre, a »beszédes« csendre. Erőt véve magán mosolyogva megszólal: *Szegény kislányom, annyira szeretem a »kis csöppséget«!* Kati csendesen leül mellém és mosolyog. Ösztönösen válaszolok: *Olyan jó látni Kati, hogy szerető anyja vagy a kislányodnak.* Szinte kézzelfoghatóak Kati érzései, melyeknek enyhítésére ösztönösen megfogom a kezét. Kati nagyot sóhajt egy ideig csend van a szobában, majd folytatja: *Hát igen, mindent megtennék érte! Nem szeretném, ha neki is át kellene élni azokat a borzalmakat, amelyeken én átmentem. Nem tudom kik a szüleim, nem ismertem őket soha! Sokszor úgy hiányoznak.* Szeméből hatalmas féltő szeretet árad alvó kislánya felé.”

Lehet-e a magárahagyottságnál keserűbb és fájóbb sorsa anyának és gyermekének? Mi jelenthet boldogságot és biztonságot a „Holnap” emberének az állandóan változó környezetben?

1) Segítő beszélgetés jegyzőkönyv (részlet), készült a TF Mentálhigiénés szakember képzés keretében Segítő beszélgetés szeminárium I. éves záródolgozata

Ezekkel a torokszorító kérdésekkel küszködünk több éve valamennyien a Mamásotthonban (anya- és gyermekotthon) dolgozó munkatársak. Naponta találkozunk a fenti esethez hasonló élettörténetekkel, amelyeknek egyszerű meghallgatása és külső szemlélése is megterhelő.

Mi lesz a sorsuk azoknak az anyáknak és gyermekeknek, akik esetleges helyhiány miatt kiszorulnak az intézményi elhelyezés lehetőségéből?

1998 szeptemberétől egy évig szociális munkásként dolgoztam a Menedék Alapítvány Mamásotthonban, majd 1999 szeptemberétől folyamatosan intézményvezetői feladatokat látok el az említett intézményben is.

Mentálhigiénés szemléletű szociális munkás végzettséggel lehetőségem van a problémák háttérében küszködő, segítségre szoruló ember/kliens érzelmi konfliktusaira is rálátni, empátiákkal odafigyelni, meghallgatni őket. Tapasztalataim szerint az anyaothoni elhelyezésbe kényszerült, gyermeküket egyedül nevelő anyukák „pénztelensége” mellett általános probléma

a családi és társas kapcsolatok zűrössége is. A segítő (vezető, családgyógyász, stb.) empátiás odafigyelése és a meghallgatás az otthonban lakó anyukáknak alkalmat ad az önmegértésre. Ez alap lehet a különböző szintű kapcsolatok rendezésében.

A MENEDÉK ALAPÍTVÁNY TEVÉKENYSÉGÉNEK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

„Jó az ÚR! Menedék a nyomorúság idején,
gondja van a hozzá folyamodókra.”

(Biblia, Náhúm könyve 1. fejezet 7. vers)

Kialakulásának története, célja

A Menedék Alapítvány alapelveit és módszereit a Biblia tanítására építi. Kialakulásának gyökerei is a keresztyéni elkötelezettséghez, a felebaráti szeretethez, az evangéliumi missziómunkához vezethető vissza.

Az 1980-as évek elején jelentkező társadalmi problémákat már nem lehetett takargatni, megoldást kellett keresni. A fiatalok jelentős része normaszegő csoportokat alkotott (csövesek, hippik stb.) szembeszállva a „szocialista erkölcs”, a szocialista ideológiák dogmaival, és lázadt az uralkodó rendszer ellen. A fiatalok szembe kerültek családjukkal, elhagyva azokat bandákba tömörülve deviáns viselkedést gyakoroltak (alkoholizmus, bűnözés, prostitúció stb.). Nyilvánvalóvá vált, hogy a szocializmus ígéretei nem valósulnak meg, vannak szegény társadalmi rétegek, akik számára reménytelennek tűnik a jövő. Az állami szervek a probléma súlyosságát érezve, valamint a kezelhetetlenségét átlátva már 1982-ben az egyházak felé fordultak, bevonva őket a megoldás megkeresésébe. Így került sor a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa részéről egy megbeszélés összehívására és nyitásra az egyházak felé arra nézve, hogy irgalmas szamaritánusként felvállalják az elveszettek segítségét.² Erre a megbeszélésre meghívást kapott Kovács Géza, a Budafoki Baptista Gyülekezet lelkipásztora. A gyülekezetben már 1978 óta spontán kezdeményezés indult a csöves fiatalok felé. A Gyülekezet néhány fiatal tagja kapcsolatot épített a családjukat elhagyó, vagy onnan kizárított fiatalokkal. Céljuk kettős volt: 1. segíteni ezeknek a fiataloknak, hogy rendezzék családi kapcsolataikat, találják meg a visszautat a társadalomba, 2. Isten szeretetét és Jézus Krisztus megváltó munkáját megismertetve velük, megtérésre ösztönözni őket, hogy életük problémáira valódi megoldást találjanak.

A Gyülekezet néhány tagjának, azaz a Menedék Csoportnak a fentiek alapján elkezdett karitatív tevékenysége 1985-ben új lehetőséget kapott szolgálatának kiterjesztésére. Ebben az évben adományokból megvásároltak Somogy megyében, Bodrogon egy romos, volt Nádasdy kastélyt, és itt terápiás célú otthonot kívántak kialakítani. A Menedék Csoport tevékenységének bővülése miatt szükségessé vált a független, önálló jogi szemé-

lyiség kialakítása. Erre a jogszabályi változások lehetőséget adtak. A Menedék Csoport ezzel a lehetőséggel élve 1987. október 19-én megalakította a korábbival azonos célt és azonos működési elveket valló Menedék Alapítványt. Az Alapítvány létrejöttét tevékenyen támogatta a LARES Humánszolgáltató Kisszövetkezet. Az Alapítvány nyilvántartásba vétele a Fővárosi Bíróság 1990. december 18-án kelt végzésével történt meg. Később a jogszabályi változások lehetővé tették, hogy az Alapítvány kiemelkedően közhasznú minősítést kapjon.

A MENEDÉK ALAPÍTVÁNY SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

A CSALÁDOK ÁTMENETI OTTHONAINAK HELYE ÉS SZEREPE A GYERMEKVÉDELMI RENDSZERÉBEN

Történeti áttekintés

Az első anyaothonokat az 1915-ben Madzsar József vezetésével megalakult Országos Stefánia Szövetség hozta létre, amelynek célja az anya- és csecsemővédelem biztosítása volt. Tíz éves működése alatt 320 anya- és csecsemővédelmi intézetet, tejkonyhát és szülőotthont hoztak létre.

Az otthonok működésének alapelve, hogy ne „csak” a gyermek védelmét, ellátását biztosítsák, hanem az anyákat is tegyék képessé szülői feladataik ellátására. Ez az alapelv, ami nem függ az aktuális társadalmi, politikai és kulturális környezettől, állandó kiindulópontot jelent a családgyógyászban.

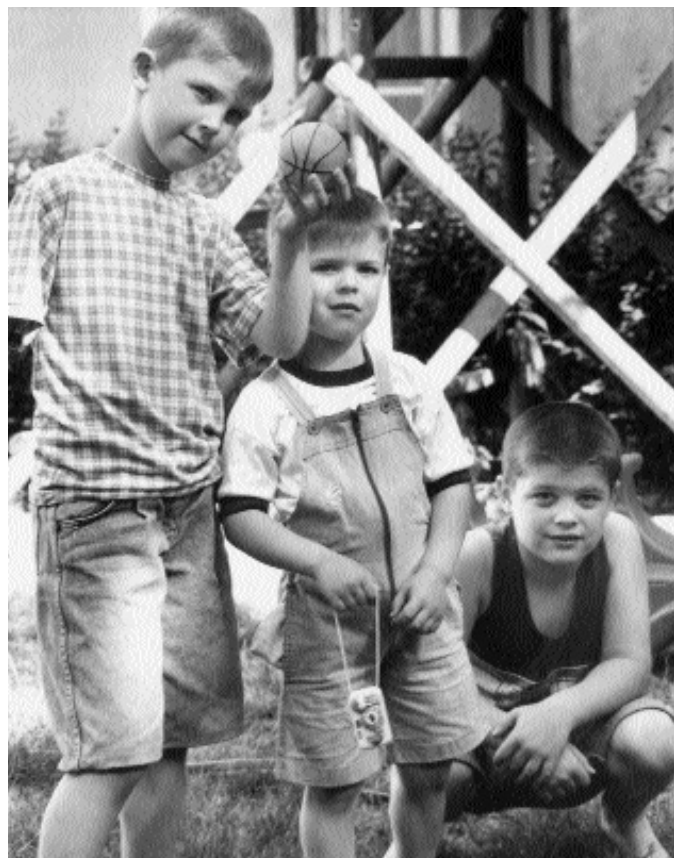
A ma működő anyaothonok és családok szállók egy része már évekkel a gyermekvédelmi törvény megjelenése előtt meg-

2) Kovácsné Huszár, O.: Egy baptista kapcsolatú szociális szervezet bemutatása: Menedék Alapítvány, Szakdolgozat, Baptista Teológiai Akadémia 1999., 7. old.

kezdték segítő tevékenységüket. Megalakulásukat a szükség hívta létre. A rendszerváltozás után, a tömeges munkanélküliség, a családok megtartó erejének csökkenése következtében tömegek váltak hajléktalanná, és ez a folyamat nem csak az egyedülállókat, hanem a családokat is sújtotta.

Otthonatlan, volt állami gondozott, gyermeküket egyedül nevelő anyákat fogadott be 1989-től a Rákospalotai Leánynevelő Intézet és a Fővárosi GYIVI otthona.

Magyarországon 1989-től beszélhetünk hajléktalanságról és hajléktalanokról. Otthonatlanság, lakásnélküliség már korábban

is jelenlévő probléma volt, de ennek megfogalmazásával, kimondásával meg kellett várni a politikai rendszerváltozást. Kezdetekben a hajléktalanok főleg egyedülálló férfiak voltak, akik családi kapcsolataikat, munkahelyüket és általában ezekkel együtt, szállásukat is elvesztették.

Az első otthont bántalmazott nők részére 1991-ben a SZETA nyitotta meg, majd 1992-ben a Vöröskereszt. A következő családos otthont a Terézvárosi Családsegítő Szolgálat nyitotta meg, 1993-ban. Szintén ebben az évben kezdte meg működését a Jó Pásztor Anyaotthon is (fenntartója a Jó Pásztor Nővérek Szerzete-srend).

A Peremhelyzetű Csoportok Módszertani Osztálya (Pro Domo) 1993-ban végzett felméréseinek adatai felhívják a figyelmet egy új jelenségre: *a hajléktalanok között 22%-os arányban megjelentek a nők, és a hajléktalanok majdnem 8%-a gyermek.* A felmérés szerint: „A kiskorúak 49%-a budapesti, 51%-a vidéki hajléktalanszálláson lakott, és átlagosan 87 napot töltöttek a menhelyen, 77%-uk átmeneti szállásokon, 19%-uk krízisszállá-

lón, 3%-uk rehabilitációs szállón, 1%-uk éjjeli menedékhelyen. A kiskorúak 78%-a legfeljebb 14 éves. Ők általában szülővel jelennek meg a menhelyen, többnyire az anyával. A 14–18 év közötti fiatalok aránya: 22%.³ 1993 év végére már 200 körül volt az anyákat és gyermekeket befogadó férőhelyek száma.

A Pro Domo 1996-ban készített felmérést a működő 37 anya- és gyermekotthon, családos szálló 1995. évi működéséről és forgalmáról.⁴ Ennek alapján elmondható, hogy a körülbelül 500 férőhelyen 800 család (többnyire anya) és 1200 gyermek nyert elhelyezést. 1997-re a férőhelyek száma 1136-ra emelkedett.⁵

A fentiek alapján láthatjuk, hogy a családok lakhatási kríziseit elsősorban a hajléktalan-ellátás keretében igyekeztek kezelni. Ezek az intézmények hajléktalanok átmeneti szállásaként működtek.

„A hajléktalanná vált gyermekes családok kérdése az a határterület, ahol a hajléktalanellátó rendszer és a gyermekvédelem találkoznak egymással.”⁶ Több éven keresztül tartó szakmai viták és egyeztetések tárgya volt, hogy melyik területhez tartozzanak az otthonatlanná vált családok.

Ez a gyermekek érdekeit, biztonságát szem előtt tartva a gyermekvédelmi törvény megjelenésével eldőlt. A jogszabály a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátás keretén belül, gyermekek átmeneti gondozását biztosító intézmények közé sorolta, összefoglaló néven családok átmeneti otthonának nevezve (Gyvt. 51.§.) az egyszülős és egész családokat befogadó intézményeket. (Megjegyzés: A fenti intézmények vegyes profilúak. Vannak, amelyek csak teljes családokat, vannak, amelyek csak anyát gyerekekkel és vannak, amelyek apát gyerekekkel is befogadnak. Ezért a szakirodalomban, a gyakorlatban és az otthonok elnevezésében váltakozva szerepel a családok átmeneti otthona, családos szálló, az anyaotthon, ill. anya- és gyermekotthon kifejezések. Ezek mindegyike azonos ellátási típusú intézményt jelöl. Jogszabályi besorolásuk szerint mindegyik a családok átmeneti otthona kategóriába tartozik.)

A fenti intézkedéssel külön nevesített ellátási forma jött létre, megszüntetve a korábbi „féllegális” jogi helyzetet. Ez a változás nagy jelentőségű, mivel a hajléktalan ellátás intézményei sem szakmai, sem személyi és tárgyi feltételeivel, sem az alacsony összegű normatív támogatás miatt nem alkalmasak a gyermekek, a családok speciális szükségleteinek és igényeinek kielégítésére.

1996-ig a hajléktalan ellátás részeként a családos szállók is az alacsonyabb összegű hozzájárulást kapták működésük finanszírozására. 1997-től viszont már az egyéb átmeneti intézményeknek járó, magasabb összegű normatívát kapják a családok átmeneti otthonai, és 1998-tól nevesítve szerepelnek a költségvetési törvényekben. A támogatások összehasonlítása során kiderül, hogy a családok átmeneti otthonai 2–2,5-szer magasabb összegű hozzájárulást kapnak működésükhöz, mint a hajlékta-

3) Oross, J – Kocsis B., M.: *A hajléktalanellátás intézményrendszere és a szállásokat igénybevevő hajléktalan emberek a 90-es évek Magyarországon, Esély, 1994/4 54. old.*

4) Szilvási, L. – dr. Radoszav, M.: *Problémakezelés vagy problémamegoldás?, Hajszolt Hírlap Budapest, 1997. október, 12. old.*

5) Szilvási, L.: *Válaszúton az anyaotthonok, Hajszolt Hírlap Budapest, 1998. február, 19. old.*

6) dr. Radoszav, M.: *A gyermekvédelem és hajléktalanellátás határán, Periféria Füzetek 1995/4*

lan átmeneti szállások. Önmagában ez az adat jónak látszik, csak e tény mögött a hajléktalan ellátás alulfinanszírozottsága és nem a családok átmeneti otthonainak esetleges túlfelfinanszírozása húzódik meg. A családok átmeneti otthonai 20 férőhelyszám alatt szintén „megélhetési problémákkal” küzdenek, hiszen a személyi feltételeket ugyanúgy biztosítani kell alacsonyabb férőhelyszám esetén is, mint a maximális 40 főtt befogadó intézmény esetén.

Összefoglalva: a családok átmeneti otthona fontos szerepet játszik a gyermekvédelemben. Önkéntesen igénybe vehető szolgáltatásként másodlagos prevenciós szerepet tölt be az otthontalanná vált gyermek és szülei számára. Az élet alapvető feltételeit biztosítva elkerülhető a család széthullása, a gyermek családból való kiemlése. A kialakult krízis helyzet kezelésével, megoldásával megelőzhető a problémák súlyosbodása, a gyermek veszélyeztetése.

■ Az ellátást igénybe vevők köre, jellemzőik

A családok átmeneti otthonaiban elhelyezést kérők négy csoportba sorolhatók. Ezek általános jellemzőik alapján jól elkülöníthetők egymástól:

1. fiatal szülők és gyermekeik,
2. bántalmazott nők és gyermekeik,
3. elsősorban szociális okok miatt otthontalanná vált gyermekes családok,
4. várandós kismamák.

A csoportosítás alapjául a már idézett mű, *Szilvási Léna – dr. Radoszav Miklós: Problémakezelés vagy problémamegoldás?* című cikkében alkalmazott felosztást használom, kiegészítve a gyermekvédelmi törvény 2003. január 1-jével megjelenő új ellátotti csoporttal, a várandós kismamákkal.

■ A MAMÁSOTTHON GYERMEKJÓLÉTI TEVÉKENYSÉGÉNEK BEMUTATÁSA

A Menedék Alapítvány Mamásotthona (Anya-és gyermekotthon, 1221 Bp., Szent Gellért u. 9.) jelenleg 6 egyedülálló anya és gyermekei befogadására alkalmas (összes férőhelyek száma: 15) gyermekjóléti intézmény. Feladata a gyermekvédelmi törvény és végrehajtó rendeletei szerint az otthontalanná vált vagy bántalmazott család együttes elhelyezése, a válsághelyzetben lévő várandós kismama elhelyezése, valamint a gyermek és családja számára a 2. fejezetben ismertetett átmeneti gondozás biztosítása.

■ Kialakulása és történeti fejlődése

A Mamásotthon működésének kezdete megelőzte a gyermekvédelmi törvény megjelenését.

A Leányotthonnak helyet adó épület 1900-ban épült és az 1952-ben történő államosításáig a Magyarországi Baptista Egyház tulajdonát képezte. Ezen a helyen tartotta gyülekezeti alkalmait a Budafoki Baptista Gyülekezet egészen 1982-ig, a Tanácsnak fizetett bérleti díj fejében. Ekkor a Gyülekezet a maga által épített új imaházba költözött. Ezután a kerületi Tanács használta bérlakásként (az épületben a közösségi nagytermen kívül 3 kislakás is volt). A Gyülekezet az épületből való kiköltözés után kereste a hasznosítás lehetőségeit, így adta át a bérelt részeket költségeivel együtt a Menedék Alapítványnak. Az Alapítvány céljai megvalósítása érdekében, saját költségén átalakította a volt gyülekezeti nagytermet és egyéb helyiségeket, annak érdekében, hogy 12 fő egyedülálló, fiatal otthontalan nőnek segítséget adjon. A Leányotthon 1991 szeptemberében kezdte meg működését, megelőzve a szociális ellátásokról és a szociális igazgatásról szóló 1993. évi III. törvény megjelenését.

A Leányotthon működése során *felmerült az igény gyermekes anyák elhelyezése iránt is*. A szükséglet látva és a Népjóléti Minisztérium pályázati támogatását elnyerve, saját forrásaival kiegészítve az Alapítvány létrehozta a Mamásotthont. Az épület nagy alapterületű (-150 m²) padlásának átalakítása után 1995 nyaratól megkezdhette működését az akkor még 5 anyának és 7 gyermeknek helyet adó intézmény. Szervezetileg és működésében a Leányotthonnal közös egységet alkotott, melynek új neve *Leány-és Mamásotthon lett*.

Az otthon első működési engedélyét a Budapest Fővárosi Közigazgatási Hivatal Igazgatási és Hatósági Főosztálya 1997. július 1-jétől érvényes határozatával adta ki. Az engedély az intézményt Hajléktalan Női, Anya-gyermek Átmeneti Szállásként definiálja és 17 fő hajléktalan nő, 7 fő hajléktalan gyermek elhelyezésére ad lehetőséget.

Az engedély megszerzése nem volt zökkenőmentes feladat. Az ÁNTSZ közegészségügyi ellenőrzései során számos kifogást keresett és talált is. Ezek megoldása időbe tellett.

A gyermekvédelmi törvény a Leány-és Mamásotthon életében is változást eredményezett. *Szükségessé vált a két intézmény jogi elkülönítése*, új működési engedélyt kellett kérni, külön a Mamásotthon részére. A Budapest Főváros Közigazgatási Hivatal Gyámhivatala felügyeleti szervként a bekért dokumentumok (ÁNTSZ közegészségügyi hozzájárulása, tűzoltósági szakhatósági engedély, használatbavételi engedély, az intézményvezető szakmai végzettségének igazolása és a fenntartó által egyéb benyújtandó okiratok), valamint a helyszíni szemle alapján adta meg az új működési engedélyt. Ebben Anya-gyermekotthonként (családok átmeneti otthona) nevesítik az intézményt. *A férőhelyek számát 15 főben (5 anya és 10 gyermek) állapítja meg az 1998. július 1-jétől határozatlan időre szóló működési engedély.*

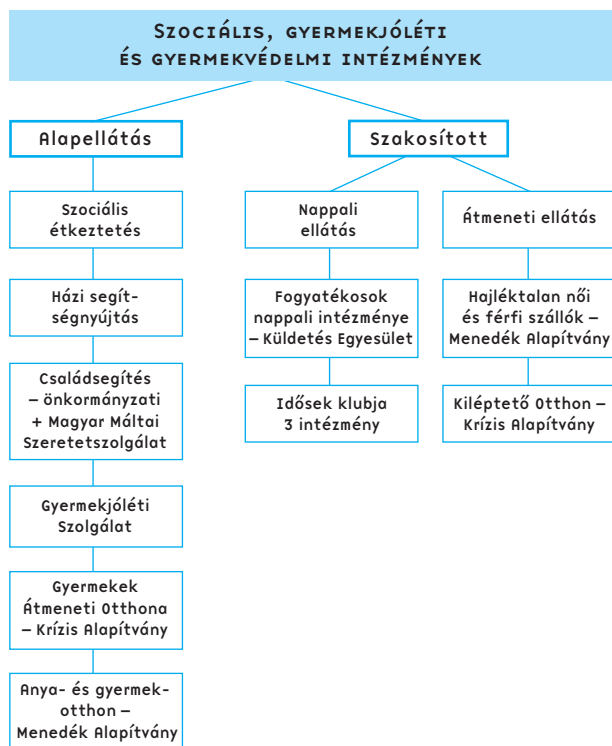
A Mamásotthon jelenleg hatályban lévő működési engedélye 2000. július 1-jétől a fenntartó kérésére az ellátási terület országossá történő kiterjesztésére adott lehetőséget.

■ Földrajzi és társadalmi környezet

A Menedék Alapítvány Mamásotthonának épülete Budapest XXII. kerületében, egy jó kilátást nyújtó domb tetején helyez-

kedik el. Budafok-Tétény kellemes, kertvárosi része Budapestnek, vonzó a sok zöldterület, a változatos domborzati viszonyok (némely magaslatról az egész város belátható). Külterület lévén nem elhanyagolható a városnál jóval tisztább levegője sem.

A kerületi önkormányzatnak népessége alapján a szociális alapellátások mellett köteles minden személyes gondoskodást nyújtó ellátás biztosítására. Ezekből az alábbiak működnek:

7. számú ábra, Forrás: Kerületi Kisokos, 2002/2 szám

■ Az ellátottak köre, jellemzőik

A Mamásotthonban ellátott családok köre megegyezik a korábban ismertetett csoportokkal, azzal a kivétellel, hogy otthonunkba teljes családok nem nyerne felvételt. Ennek megfelelően az intézményben ellátott családok a következőképpen csoportosíthatók:

- fiatal anyák, akik gyermekeiket egyedül nevelik,
- bántalmazott nők és gyermekeik,
- elsősorban szociális okok miatt otthontalanná vált gyermekes anyák,
- várandós kismamák.

Az ellátotti csoportokra a korábban leírtak szintén jellemzőek. A Mamásotthon ellátási területe országos, ezért bármely helyről az ország határain belül érkehetnek otthontalanná vált családok. A felmérések alapján a bekerülő egyszülős családok lakcíme szerint nem mutatható ki különösebb dominancia az ország egyetlen területét tekintve sem.

Néhány statisztikai adat a Mamásotthonban ellátottak számáról:

ÉV	KRONOLÓGIKUS LÉTSZÁM	CSALÁDOK SZÁMA	ÉVES ÁTLAG LÉTSZÁM	AZ ELHELYEZÉS ÁTLAGOS IDŐTARTAMA	
				(NAP/FŐ/ÉV)	(NAP/CSALÁD/ÉV)
1999	43	16	16,00	135,8	nincs adat
2000	61	24	16,43	98,3	nincs adat
2001	47	17	17,85	138,6	141,9
2002	56	20	15,66	102,1	100,6

4. sz. Táblázat: Forrás: Mamásotthon aktuális létszám nyilvántartásai

A fenti adatok alapján elmondható, hogy a Mamásotthon kihasználtsága minden évben meghaladta a 100%-ot (több súlyos krízis helyzetben ideiglenesen a betegszobába vettünk fel családokat). Ez több dolgot is mutat: nagy az igény az elhelyezés iránt, ill. a gyermekek családokon belüli létszáma is befolyásolja az adatokat (ha van egy éppen üres szoba, akkor elsődlegesen nem az üres férőhely szám határozza meg, hogy hány gyermekkel tudjuk az anyukát felvenni, hanem a szükség, az elhelyezés indokoltsága).

2001-től felmérés készül az otthonban lakó családokról. Vizsgáljuk a bekerülésük okait, az életkorukat, a távozás körülményeit és egyéb szociális jellemzőiket. Ezek alapján képet kaphatunk az ellátást igénybe vevő családokról, ill. arról is, hogy elsősorban kiknek tud az intézmény segítséget nyújtani. A felmérése adatait az alábbi összehasonlító táblázatok és grafikonok alapján ismertetem. A vizsgálat adatait az otthon létszámnyilvántartásaiból és a családgondozás során használt adatlapok információkból származnak.

Az adatok alapján látható, hogy a három legjellemzőbb oka az ellátás igénylésének a más intézményben a gondozási idő lejárt (általában anyaotthon vagy családok átmeneti otthona), a korábbi albérlet megszűnése, valamint szomorú tényként állapítható meg, hogy a harmadik oka a bántalmazások száma. Ez utóbbi 2002-ben jelentős mértékben emelkedett.

A következő táblázat az anyák és a gyermekek életkori adatait ismerteti.

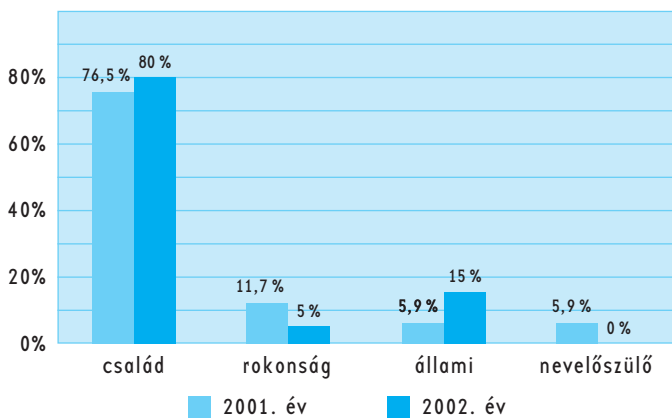
ANYÁK ÉLETKORA	2001. ÉV	2002. ÉV	GYERMEK ÉLETKORA	2001. ÉV	2002. ÉV
18-24 év	17,65%	25,0%	0-2 év	26,7%	50,0%
25-30 év	17,65%	35,0%	3-6 év	33,3%	19,4%
31-40 év	47,05%	35,0%	7-10 év	13,3%	16,7%
41-50 év	17,65%	5,0%	11-14 év	26,7%	13,9%
Összesen:	100%	100%	Összesen:	100%	100%
Átlagéletkor:	27 év	29 év	Átlagéletkor:	6,5 év	4,9 év

5. számú Táblázat

Az egy, ill. két gyermekes családok többségét elsősorban az otthon szobáinak mérete eredményezi, ill. az, hogy a jelentkezők jellemzően fiatal anyák. Mindkét évben egy ötgyermekes fiatal (25 éves) anyuka lakott a Mamásotthonban, akinek volt élő, mindennapos kapcsolata a férjével, és gyermekeiket az

alapítvány segítségével vették vissza az állami gondozásból. Ők később teljes családként nyertek felvételt egy másik családok átmeneti otthonába.

A családok továbblépési esélyeit jelentősen befolyásolja, hogy milyen közegben nevelkedtek fel, milyen természetes támaszaik vannak, vagy éppen nincsenek. Szocializációjuk meghatározza problémamegoldó képességüket, viszonyulásukat környezetükhöz. Gondozásuk során ezeket a tényeket és következményeiket fontos ismernie a segítőknek, hogy megfelelő kapcsolatot tudjon kliensével kialakítani, értse annak viselkedését, hogy képes legyen személyre szabott módon az „egyedi embernek, családnak” számára megfelelő segítséget adni.

10. számú Ábra

Az adatok alapján elmondható, hogy a Mamásotthonba bekerülő anyák legnagyobb része vérszerinti családjában nevelkedett. Ennek ellenére általában nem számíthatnak szüleikre, testvéreikre az anyukák. Szüleik sok esetben maguk is lakhatási problémákkal küzdenek, vagy a terhesen maradt lányukat segítség helyett elutasítják. Minden évben van egy-két olyan anyuka, aki gyermekét a Leányotthonban hordta ki, és szülés után más lehetőség hiányában a Mamásotthonba kerül elhelyezésre újszülött gyermekével közösen.

Az anyukák foglalkoztatottságának vizsgálata során az alábbi eredményt kaptuk:

MUNKAHELY BEKERÜLÉSKOR	2001. ÉV	2002. ÉV
Van	35,3%	25,0%
Nincs	23,5%	15,0%
GYES	41,2%	60,0%
Összesen:	100%	100%

6. számú Táblázat

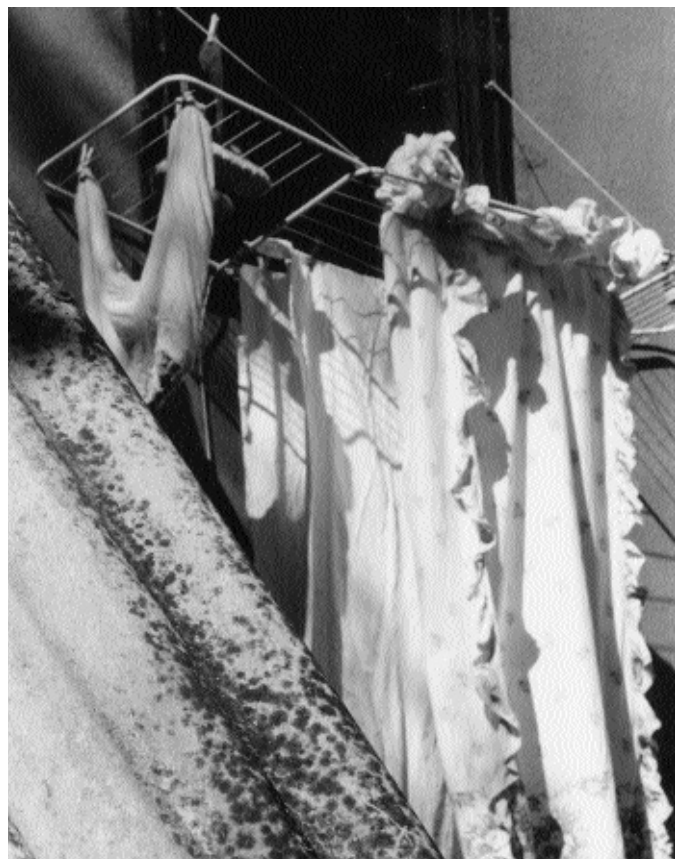
Mivel mindkét évben az anyukák nagyobb hányada volt GYES-en (lásd a gyermekek életkori adatait), ezért a munkaviszony létesítése sok esetben a gyermekekre való tekintettel nem lehetséges. A munkaviszonnal rendelkező anyák általában a 35 év feletti korosztály tagjai.

Az intézmény filozófiája, alkalmazott módszerei

Az otthonban végzett segítői tevékenység ideológiai alapját elsősorban a Biblia tanítása, a keresztyén felebaráti szeretetből fakadó hivatástudat és elkötelezettség adta meg.

A Mamásotthonban folyó szociális munka történeti és minőségi szempontból két szakaszra osztható. Az első szakasz megalakulásától 1999 szeptemberéig szinte kizárólag a karitatív segítség elve és módszerei alapján működött, elutasítva a professzionális szociális munkát. *A szervezeti felépítés, a munkatársak személye és szerepe egy ún. „nagy családi körben való nevelést” kívánt megvalósítani. Módszere a keresztyén gondnok család és segítők személyes jelenlétének közösség és személyiség formáló hatása volt.*

A változást, a második szakasz kialakulását, a jogszabályi előírásokat következetesen számon kérő szakmai ellenőrzések és a már szakképzett és képzésben résztvevő munkatársak változást sürgető viselkedése, javaslatai indukálták. Ennek eredményeként a korábbi vezető szakképzettségének hiánya miatt a fenntartó kénytelen volt leváltani, és helyette a már segítőként alkalmazásban lévő, egyetemi végzettségű szociális munkást megbízni a Mamásotthon vezetésével. Az új vezetőre és munkatársaira sok és felelősségteljes munka várt. Rövid idő – egy-két hónap – alatt el kellett készítenünk a korábban hiányzó szakmai programot, szervezeti és működési szabályzatot, az összes korábban már felsorolt egyéb szabályzatot és a gondozással kapcsolatos szakmai dokumentáció adatlapjait is. Miután a Mamásotthon az ellenőrzéseken eredményesen vizsgázott a fenntartó is kezdte belátni, hogy ezekre a változásokra szükség volt.

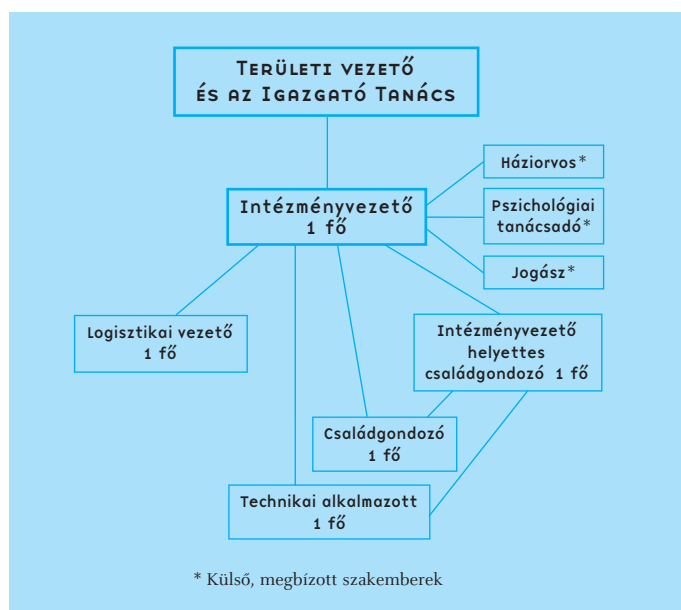

Továbbá ezek a változások az alapítvány keresztyéni elveit, gyakorlatát nem sértették (ez nem is volt cél), nem kívántuk a segítség ilyen irányú dimenzióit megszüntetni. Az intézményvezető és munkatársai is gyakorló keresztyének, akik számára fontos a segítői hivatástudat.

A Mamásotthonban jelenleg folyó szakmai munka a keresztyéni értékek mellett egyaránt épít a szociális munka elveire és módszereire.

■ Szervezeti felépítés

A szervezeti egységek egymásra épülése, alá-fölérendeltségi viszonyai

11. számú Ábra, Forrás: Mamásotthon Szervezeti és Működési Szabályzata

■ A MAMÁSOTTHONBAN FOLYÓ SZAKMAI MUNKA ISMERTETÉSE

■ A feladatellátás szakmai tartalma, módja

Gondozási céljaink:

- Az otthonalanná vált, támasz nélküli, egyszülős családok befogadása, egész embert érintő segítése
- Természetes támaszok, családi kapcsolatok megerősítése
- A hajléktalanság gyökérproblémáinak feltárása, kezelése
- Kiútkeresés a hajléktalanságból
- Munkahelykeresés, biztosítás
- Kitartó munkavégzésre ösztönzése
- Megfelelő gazdálkodásra, takarékosagra való tanácsolás
- Konfliktuskezelési, életvezetési tanácsolás
- Önállóság, felelősségtudat erősítése
- Kiszolgáltatottság érzésének csökkentése, kezelése
- Szenvedélyeiktől szabadulni vágyók stabilizálása
- Közösségi szemlélet tanítása

Szociális gondozás, ügyintézés

- lakhatás biztosítása
- szükség szerint élelmiszer és gyógyszer
- elveszett iratok beszerzése (pl.: TB kártya, szem. ig., anyakönyvi kiv., iskolai bizonyítványok stb.)
- ügyintézés – pl. segélyek, támogatások
- munkahelykeresés és munkába állás segítése
- társintézményekkel való kapcsolatfelvétel (egészségügyi-, szociális-, gyermekjóléti intézmények)
- ruhaakció
- albérletkeresés

A Mamásotthonban lakók szociális ügyeinek intézését az intézményvezető koordinálásával a családgondozók végzik. Az elvégzendő feladatok megosztását a munkatársak a hetenkénti munkaértekezleten beszélik meg.

Az ellátottakat segítjük a *munkahelykeresésben* telefonhasználatával és tanácsadással, hirdetési újság biztosításával.

A *komplex* segítségnyújtás érdekében folyamatos kapcsolatban állunk a *társintézményekkel* – kerületi orvosi rendelő, kórház, munkaügyi központ, más szociális és gyermekjóléti intézmények, stb.

A hosszú távú lakhatás biztosítása érdekében szükség szerint segítséget nyújtunk *albérletkeresésben*, vállalva az *utógondozás* feladatait is. Az otthonokba kerülő hajléktalan családok ruházata általában elégtelen, ezért rendszeresen segítjük őket alapítványunkhoz érkező *ruhaadományokkal*.

Az átmeneti krízishelyzet kezelése céljából a lakók szükség szerint gyógyszer-támogatást is igényelhetnek. A családok, heti rendszerességgel, egy meghatározott értékben élelmiszer csomagot kapnak (ennek összege jelenleg: 1.300,- Ft/fő).

Mentális gondozás

- a kliens szociális „skill”-jeinek fejlesztése
- konfliktuskezelési, életvezetési tanácsolás
- önállóság, felelősségtudat erősítése
- kiszolgáltatottság érzésének csökkentése, kezelése
- kapcsolatok, erőforrások feltérképezése, "kiaknázása"
- egyéni és csoportos mentálhigiénés foglalkozások
- közösségi alkalmak (bibliaóra, Tea klub, kirándulások stb.)
- keresztyén lelki gondozás

Célunk: az otthonalanná vált családok teljes embert érintő megsegítése, a hajléktalanság gyökérproblémáinak kezelése.

A Mamásotthonból való biztonságos kilépés meghatározó eleme az itt töltött idő alatti *előtakarékoság*. Ez elengedhetetlen előfeltétele az albérletbe, ill. saját lakásba való költözésnek. Ezért gondozásunk során jelentős hangsúlyt fektetünk a helyes pénzkezelés kialakítására, következetes gyakorlására gondozottaink életvitelében.

Munkánkban különösen fontosnak tartjuk a *szakmai ismeretek és készségek* alkalmazását, a szociális munka értékeit, eszközrendszerét.

Hisszük, hogy az Evangélium a leghatékonyabb eszköz az ember tartós helyreállításában, a társadalomba való beilleszkedésében. Szükségesnek látjuk, hogy az ember gondolkodásá-

ban gyökeresen megújuljon. Ez a megújulás a Jézus Krisztusba – mint Isten Egyszülött Fiába – vetett hit által, a Biblia tanításainak teljes elfogadásával lehetséges. A megváltozott gondolkodásmód eredményezi az ember számára a helyes értékítéletet, a helyes magatartást, viselkedést és az érzelmi egyensúlyt.

Az otthonban lakók közösségi alkalmainkat szabadidős programként vehetik igénybe, ezeken az alkalmakon a jelenlét nem kötelező.

Mentálhigiénés gondozásunk során a lakók személyre szabott, tervszerű életvezetési tanácsolás mellett keresztyén lelki gondozást is igénybe vehetnek. A bekerülésnek és a „bennmaradásnak” nem feltétele semmilyen irányú vallási meggyőződés, vagy vallásgyakorlás.

Az elhelyezés feltételei:

A Mamásotthonban lakó anyukák gyermekeikkel egy-egy különálló, vizesblokkal rendelkező lakószobában nyernek elhelyezést, ahol az átmeneti lakhatáshoz minden berendezés, feltétel adott. A lakók rendelkezésére áll még a tejkonyha, ahol bébiételeket készíthetnek, ételt melegíthetnek, továbbá van egy tágas, szép kilátású nappali is, amely lehetőséget biztosít a gyerekek számára játékra, ill. más csoportos alkalmakra is.

Nagy örömünkre szolgál, hogy az udvaron egy kis játszótér is működhet, amely biztonságos körülmények között megfelelő szórakozási lehetőséget nyújt a gyerekek szélesebb korosztályának is.

■ **A családgondozás folyamata, a kigondozás esélyei**

A segítségnyújtás igénybevételének feltételei

- Magyar állampolgárság, vagy állandó tartózkodási engedéllyel rendelkező, vagy menekültként elismert külföldi állampolgár
- Önkéntes segítségkérés
- Az elhelyezés indokoltsága (rászorultság)
- Önellátási képesség
- Orvosi igazolás (házi orvos és ÁNTSZ)
- A Házi rend elfogadása

Az elhelyezés időtartama

Az elhelyezés egy hónap próbaidővel kezdődik. A próbaidő után az intézményvezető és az esetfelelős megvizsgálja a család további elhelyezésének szükségességét, feltételeit. Az otthonban való tartózkodás ideje egyénenként, az ellátott és az intézmény között megkötött ellátási szerződésben kerül meghatározásra. Átmeneti segítségnyújtásunk első lépésben öt hónapra szól, szükség esetén legfeljebb újabb hat hónappal meghosszabbítható, ill. az iskolai félév befejezéséig. A család bekerülését követően a családgondozó értesíti az illetékes gyermekjóléti szolgálatot, valamint felveszi a kapcsolatot az érintett társintézményekkel.

A családgondozás folyamata

Minden családnak van egy esetfelelős családgondozója, aki segíti őket szociális ügyeinek intézésében, a gyermekek gondozásában és nevelésében, kapcsolataik helyreállításában, a helyes életvezetés és pénzkezelés kialakításában, a későbbi lakhatás

biztonságos megoldásában. Munkáját önállóan végzi, az intézményvezető segíti, tevékenységét ellenőrzi.

A gyermekek nevelésének felelőssége teljesen az anya hatáskörében marad, a családgondozó szükség szerint tanácsokkal látja el feladatának végzése folyamán. Célunk az intézményi elhelyezés, természetesen, a „rendszerből adódóan” kialakuló függőség, hospitalizáció csökkentése, a család integritásának minden eszközzel való megőrzése, újra kialakításának segítése. Segítésünk során számunkra is alapvető vezérlő elv a szociális munka alapelve, azaz „a kliensnek ne csak halat adjunk, hanem tanítsuk meg horgászni”. Ennek gyakorlati alkalmazása nagyfokú érzékenységet kíván a családgondozótól, mivel minden ember, család számára más és más szinten gyakorolható ez az elv.

Az átmeneti gondozás ideje alatt törekszünk arra, hogy a Mamásotthonban eltöltött időszak ténylegesen átmeneti jellegű legyen. Ez különösen fontos a gyermekekkel kapcsolatosan, mivel az intézményi elhelyezés, néhány hónap után, számukra jelent a legveszélyesebb személyiségbeli sérülést. Az ún. „vándorló családok” gyermekei esetében, akik évek óta otthonról otthonra költöznek, ez az életforma a hajléktalanlétre való szocializálódást eredményezi. A családgondozónak különösen ügyelnie kell arra, hogy az anya gyermekei előtti tekintélye a lehetőségekhez mérten legkevésbé sérüljön, ne alakulhasson ki rivalizáció az anya és a családgondozó között a gyermek „kegyeinek” elnyerése iránt.⁷

■ **A szakmai team és az esetmegbeszélő csoport működése**

A családgondozás során kiemelkedően fontos, hogy az együtt dolgozó munkatársak folyamatosan kommunikáljanak egymással, megbeszélve a főbb eseményeket, feladatokat, értékeljék az eredményeket. A Mamásotthonban napi rendszerességgel működik egy rövid team megbeszélés, ahol a délelőtti és a délutáni kollegák találkoznak egymással. A családgondozók munkájának értékelésére, a szakmai dokumentáció áttekintésére havonként kerül sor az intézményvezetővel való konzultáció során.

Véleményem szerint a Leány-és Mamásotthonban dolgozó munkatársi csoport jó közösséget alkot, egymást segítve véghezük feladatainkat. Ez mindannyiunk számára fontos erőforrás a nehéz helyzetekben.

2000 decemberétől működik kétheti gyakorisággal az esetmegbeszélő csoport. Működését két évig a Fővárosi Szociális Közalapítvány pályázati támogatásából és saját forrásaiból finanszírozta az alapítvány. A csoportalkalmakat családterapeuta, hitoktató végzettségű, jelentős szakmai tapasztalattal rendelkező külsős munkatárs végzi. Ezeken az alkalmakon a budapesti terület összes munkatársa jelen van. Az együttlétek nemcsak a segítségben, az esetek továbbvitelében nyújtanak hathatós segítséget, hanem formálják, erősítik a munkatársak közötti kapcsolatokat is. Személyes tapasztalatom, hogy rendszeres esetsfeldolgozással, sokkal könnyebb a napi terheket hordozni, mint nélküle, jó lehetőség a segítők kiegészésének megelőzésében is.

⁷) Részletesen lásd: Borbély, S.: *Anyasotthonok, (Család, gyermek, ifjúság, Budapest, 1998/4)*

■ Finanszírozás

A Mamásotthon működéséhez szükséges anyagi fedezet több forrásból tevődik össze. Két állandó forrás az állami normatív hozzájárulás és a helyi önkormányzattól kapott támogatás, amelyet ellátási szerződés keretében biztosít az önkormányzat az alapítvány számára. További bevételt jelentenek a lakók által befizetett személyi térítési díjak (85% és 95% közötti a befizetések gyakorlati aránya a fizetésre kötelezettekkel illetően) és a különféle pályázati támogatások. Ez utóbbiak rendszeres, de előre pontosan nem tervezhető bevételeket jelentenek, ami egy kicsit bizonytalan, esetlegessé teszi az éves költségvetés és a fejlesztési tervek elkészítését.

Munkánk során kiemelkedően fontosnak tartjuk a pályázati lehetőségek felkutatását és a projektek elkészítését. Tevékenységünket eddig rendszeresen támogatták a szakminisztériumok, az Országgyűlés Társadalmi Szervezetek Bizottsága, a Fővárosi Önkormányzat, a Fővárosi Szociális Közalapítvány, a Soros Alapítvány és a Bank Caritas Alapítvány. A támogatásokat a kiírások alapján elsősorban az otthon tárgyi feltételeinek fejlesztésére tudjuk fordítani, sajnos kevés a szakmai munkát, a családok kiléptetését elősegítő lehetőségek száma.

■ A KIGONDOZÁS LEHETSÉGES ÚTJAI

■ Álom vagy valóság?

Az egész segítség során ez a legnehezebb, legkényesebb kérdés.

A szakemberek már évekkorábban megfogalmazták a kiléptetéssel kapcsolatos dilemmákat, előre vetítve, hogy mi lesz annak a következménye, ha csak a családos hajléktalanság problematikájának felszínre kerüléséig, csak a férőhelyek kialakításáig jutunk el. Szilvási Léna és dr. Radoszav Miklós közös cikkében a következőképpen fogalmazzák meg: „Családok otthontalanná válása olyan szociális probléma, melynek megoldása nem csak egyéni, családi problémamegoldást igényel. Jelenleg az egyes otthonok munkatársainak lelkiismeretén,

személyes kapcsolatainak múlik, hogy mennyi energiát fordítanak egy-egy család lakáshelyzetének rendezésére. Ideje belátnunk, hogy ez a feladat nem terhelhető kizárólag az otthonok szociális munkásaira. Nem reális elvárás, hogy szociális munkások egyéni „kijáráások” útján oldják meg lakóik lakhatási gondjait a leépített szociális lakásrendszer hiánya és a magas lakáspiaci árak mellett. A kijutás egyre reménytelenebb és a tehetetlenség érzése már nem csak az otthontalanná vált családokat, de az őket segítő szakembereket is sújtja. Amennyiben nem alakul ki egy közös párbeszéd a különböző szociális és gazdasági tárcák között és ennek eredményeképpen egy közös „cselekvési program” a marginalizálódó családok helyzetének stabilizálására, az intézmények „bedugulnak”, az ott dolgozó munkatársak a kiléptetés reménytelensége miatt nem lesznek képesek ellátni eredeti feladataikat, hogy fogadják és megfelelő szolgáltatásokkal segítsék a hajléktalanná vált családok együtt maradását és (új) önellósodását.”⁸ Hat év távlatával sajnos azt láthatjuk, hogy a cikk íróinak figyelmeztetése nem ért célba, az otthonok telítődtek, a lakók közötti fluktuáció alacsony, nincsenek igazi megoldások a lakhatás biztosítására.

A lakhatás megoldását illetően többféle megoldási lehetőség is van, lenne. Néhányat ezek közül Szilvási Léna is megfogalmazott a már korábban idézett cikkében.⁹ Ezeket saját elképzeléseimmel is kiegészítem:

- A hajléktalan családok számára elérhető, megfizethető lakásvásárlási, építési konstrukciók kidolgozása vállalkozókkal és pénzügyintézetekkel együttműködve.
- Önkormányzati szociális bérlakások nagyszámú építése.
- Pályázati alap létrehozása az otthontalanná vált családok anyagi támogatására, hogy lakhatásuk megoldásában hathatós segítséget kapjanak. (pl.: A Fővárosi Önkormányzat 2002-ben pályázati lehetőséget írt ki hajléktalanok lakhatási problémáinak megoldására. A Mamásotthon anyagi támogatást nyert a családok számára albérleti hozzájárulás címen, egy éves programra 6 család részvételével.)
- A lakásbérlet, albérlet megkönnyítése, biztonságosabbá tétele érdekében olyan szociális szervezetek létrehozása, melyek közvetítenek a felek között.
- Szilvási Léna megfontolásra ajánlja, hogy a normatíva és a lakók által befizetett térítési díj egy részét az otthonok fordítsák a kiköltözés elősegítésére. Ezt egy kicsit nehezen kivitelezhetőnek tartom, mivel a fenti források sok esetben – főleg alacsonyabb férőhelyszámú otthonoknál – a megfelelő színvonalú alapvető ellátási feladatok biztosítására is csak szűkös mértékben elegendők.

A kigondozást illetően felmerül az utógondozás kérdése is. Van néhány család, akikkel már évek óta, kiköltözésük után is tartjuk a kapcsolatot, mindenféle ügyes-bajos dolgokban kéri a segítségünket, ill. a kialakult „emberi”, szinte már baráti jó kapcsolat alapján igénylik részvételünket személyes életükben is.

A Mamásotthonban készített, korábban már említett felmérések alapján a „kigondozást” érintően ismertetek néhány jellemző adatot az ellátott családokkal kapcsolatban.

⁸⁾ Szilvási, L. – dr. Radoszav, M.: i. m. 14. old.

⁹⁾ Szilvási, L.: i. m. 19. old.

Az otthontalanság megoldásában jelentős szerepe van az anyák iskolai végzettségének is, mivel ez alapján tudnak munkaviszonyt létesíteni, valamint rendszeres jövedelemre szert tenni.

ANYÁK ISKOLAI VÉGZETTSÉGE	2001. ÉV	2002. ÉV
6 osztály	5,9%	0,0%
8 általános	64,7%	55,0%
Szakmunkás	5,9%	15,0%
Középfokú szaktanfolyam	0,0%	5,0%
Érettségi	23,5%	25,0%
Összesen:	100%	100%

7. számú Táblázat

Kirívó eset volt 2001-ben egy fiatal roma származású anyuka, aki nem végezte el az általános iskolát, és csak hat osztállyal rendelkezett. Az anyák többsége elvégezte az általános iskolát, és közel egynegyed részük az érettségit is sikeresen megszerzte, általában valamilyen szakközépiskolában. 2002-ben egy anyukának volt szociális gondozó és ápoló szakképzettsége, és idősek otthonában dolgozott. Vele igen érdekesen alakult a segítő-kliens kapcsolat, mivel kollegának gondolva magát, nehezen akarta elfogadni, hogy itt más szerepben van, és a házi- rend rá is vonatkozik.

A fentiek szerint a családok jövedelme igen alacsony, ami jelentős mértékben megnehezíti a hajléktalanságból való kilépést, az önálló, stabil lakhatás és életfeltételek megteremtését. Ez kifejezetten a gyermekek veszélyeztetettségét növeli, mivel megfelelő ellátásukról az anyuka önállóan nem tud gondoskodni, a család folyamatos függőségbe, kiszolgáltatottságba kerül, legyen az intézmény, vagy egy újabb élettársi kapcsolat.

Végezetül az alábbi táblázatban összefoglalom a családok távozásának okait és helyét:

TÁVOZÁS OKA	2001. ÉV	2002. ÉV
Önkéntes	45,5%	35,7%
Gondozási idő vége	45,5%	50,0%
Eltanácsolás	9,0%	14,3%
Összesen:	100%	100%

Távozás helye	2001. év	2002. év
Saját lakás	18,1%	21,4%
Albérlet	27,3%	35,7%
Más intézmény	27,3%	21,4%
Ismeretlen	27,3%	21,4%
Összesen:	100%	100%

8. számú Táblázat

A Mamásotthonból való eltanácsolásra a házi- rend többszöri, súlyos megsértése miatt kerülhet sor (dohányzás az épületben, kábító hatású szerek fogyasztása, a gyermek veszélyeztetése ilyen esetben a gyermekjóléti szolgálat felé jelzünk, akik megteszik a szükséges lépéseket).

■ **A szakmai munkát fejlesztő programok: pályázati eredmények**

2002 őszén a Fővárosi Közgyűlés Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság „Civil szervezetek kerete” által nyert programunk: „Lakhatási támogatás hajléktalan családok részére” c.

Pályázati programunk célja: a Mamásotthonban lakó hajléktalan, gyermeküket egyedül nevelő anyukák és az otthonból már korábban albérletbe, lakásbérletbe kiköltözött anyukák anyagi támogatása, a biztonságos lakhatás folyamatossága érdekében.

A program által támogatott célcsoport:

- gyermeküket egyedül nevelő lakhatási krízisben lévő anyukák,
- bántalmazott anyák és gyermekeik,
- állami gondozásból kikerült fiatal leányanyák és gyermekeik.

Pályázatunkkal anyagi támogatást kívántunk adni a családoknak, lehetőséget adva a biztonságos lakhatás megteremtéséhez és hosszú távú megőrzéséhez. Az anyaotthonokba kerülő, az amúgy is instabil lelki állapotú anyukákban, az optimális kilépési esélyek hiánya hamar a reménytelenség, az elkeseredettség és tehetetlenség érzését eredményezi. Gondozásuk

során ezeket az érzéseket kell kezelnünk, reális megoldási lehetőség, elérhető célok felmutatásával ösztönözve őket saját erőforrásaik felismerésére és kiaknázására, korábbi helytelen életvitelük, gazdálkodásuk átgondolására, megváltoztatására.

Ez a folyamat olyan, mint a mókuserék, kiszállni belőle csak egy nagy ugrással lehetséges. Ehhez a nagy ugráshoz kívánunk segítséget adni a pályázati támogatással, a családok pénzbeli segítségével, a nagy összegű lakásbérleti terhek könnyítésével.

A lakhatási támogatás időtartama 12 hónap, amelyet kétszer 6 hónapos szakaszra bontunk. Két különböző csoport kap támogatást. Mindkét csoportban szerepel egy olyan család, akik korábban már laktak a Mamásotthonban, jelenleg lakást bérelnek, és azóta is van velük folyamatos kapcsolatunk, utógondozásunkat igénylik. Ezek a családok életvitelükben rendezettek, a gyermekek gondozása megfelelő, de az egykereset miatt a család jövedelme alacsony, a magas bérleti díjak, az emelkedő árak veszélyeztetik megélhetésüket, lakhatásukat. Mindkét csoportban támogatunk még két-két többgyermekes családot, akik az alábbi feltételeknek megfelelnek.

A támogatásra jogosult családok, akik:

- 5 hónapnál kevesebb ideje laknak az otthonban,
- rendszeres jövedelemmel rendelkezik (lehetőleg munkaviszonyból),
- jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a 200%-t,
- a várható lakhatási költség összege meghaladja a kérelmező jövedelmének 30%-t,
- az otthonban való gondozás ideje alatt az előtakarékoság rendszeres (min. 30.000,- Ft összesen),
- együttműködésre kész a kiköltözés után is.

A támogatott családok kiválasztása a fenti feltételek szerint történik, egy team közös döntése alapján. Tagjai az alapítvány elnök-igazgatója, az intézményvezető és az esetfelelős család-gondozók.

A kiválasztás után az intézmény és az anyuka megállapodást kötnek a támogatás folyósításának feltételeiről. Ennek főbb pontjai: a támogatás 6 havi egyenlő részletben kerül kifizetésre, ettől eltérni csak abban az esetben lehet, ha a letét teljes összegét a lakó nem tudja kifizetni, de a rendszeres jövedelme alapján a későbbiekben képes lesz az albérleti díj kifizetésére. Ebben az esetben is a támogatásnak csak 3 havi összege fizethető ki egy összegben. A támogatott vállalja a folyamatos együttműködést az intézmény családgondozójával, a bérleti díjat és a rezszi költségeket maradéktalanul és határidőben befizeti, valamint a gyermekei körüli gondozási, nevelési feladatokat ellátja.

A családgondozó az anyukát feladatai elvégzésében szükség szerint segíti, a felmerülő problémák megoldásában tanácsolja. Amennyiben a támogatott nem együttműködő, a megállapodást megszegi, úgy a támogatás további folyósítása megszűnik, a fennmaradó összeg a programban résztvevő többi család között kerül szétosztásra.

2003 áprilisában az Egészségügyi- Szociális és Családügyi Minisztérium a Családsegítő és gyermekjóléti prevenció

programok és szolgálatok fejlesztésére programok keretében a „Gyermekek átmeneti gondozását biztosító ellátások fejlesztése céljából meghirdetett pályázatot megnyertük.

Tapasztalataink, a közvetlenül tőlünk segítséget kérők (naponta 2–3 anyuka) számának növekedése, az ellátó rendszer szűkössége miatt kiemelkedően fontosnak tartjuk újabb férőhelyek biztosítását az otthontalanná vált egyszülős családok számára.

A pályázat előkészítése során konzultáltunk a Fővárosi Közigazgatási Hivatal Gyámhivatalának illetékes főtanácsos-szakreferensével, valamint a kerületi Gyámhivatal vezetőjével és a kerületi ÁNTSZ vezető főorvosával. Az említett szakemberek javaslatainak figyelembe vételével készült el a pályázat mellékleteként csatolt műszaki leírás és az átalakítási terv. Az átalakítás jogszabályi és szakmai követelményeknek megfelelő kivitelezése, az új működési engedély megszerzése érdekében a fenti előkészítést szükségesnek tartottuk. Az ingatlan tulajdonosát, a Magyarországi Baptista Egyház képviselőjét az átalakításról tájékoztatjuk. Hozzájárulását írásban is rögzítette (ld. mellékletek).

Az épület négyzetes: 1. pince, 2. alsó szint, 3. étkező szintje, galériás megoldással és a 4. szint a padlástér, ahol jelenleg a Mamásotthon működik.

Az épület földszintjének átépítésével szeretnénk

- négy új, külön vizesblokkal rendelkező lakószobát,
- játszósobát,
- orvosi szobát,
- eszköztartót
- ruhaszárító helyiség kialakítani
- a meglévő konyhát bővítve még egy főzőlapot és egy mosogatót szeretnénk beépíteni.

Az átalakítás eredményeként összesen 30 főnek, 10 anyának és 20 gyermeknek biztosítanánk anyaothoni elhelyezést, ellátást.

A pályázat megvalósítása fővárosi szinten is anyaothoni férőhelybővítést jelent, lehetőséget arra, hogy kivetett és magukra hagyott egyszülős családoknak átmeneti lakhatást biztosít-

sunk. Az átmeneti krízishelyzetbe került anyukák és gyermekeik szempontjából az együttes elhelyezést hatalmas lehetőségnek és esélynek tartom. A gyermekek testi-lelki és érzelmi fejlődése szempontjából nagy előny legalább az egyik szülő jelenléte és szeretete. Ebben szeretnénk a jövőben is tevékenykedni a segítségre szoruló anyukák és gyermekeik biztonságos jelen és jövője miatt.

■ **„Anyá, kérlek, ne sírj!”
azaz a szeretet hatalmáról néhány szóban.**

Az alábbi, mélyről jövő, nagy lélegzetvételi gondolatokat az említett Mamásotthonban lakó gyerekektől, ifjaktól az elmúlt évek során gyakran hallottam.

A gondolatok közvetlensége mellett mélyről jövő szívfacsaró fájdalom és remény van ezekben a mondatokban. A kivettség érzésével küszködő fiatal, időnként koravén gyermekek megszólalásai ezek. Meghallgatásuk és újraolvasásuk emberként és segítőként is nagy tiszteletet váltanak ki belőlem. Az alábbiakban ezekből a gondolatokból szeretnék néhányat idézni:

• „Anyá, kérlek ne sírj...! Azért jó nekünk, mert van, hol lakjunk és a testvérem is itt lehet!”

• „...azért az apu is hiányzik!”

• „...szomorú vagyok, mert azt mondták az iskolában, hogy csóró vagyok! Nem igaz, van hol laknom és az anyu is velünk van!”

• „...az osztályfőnököm nagyon rendes, nem mondta el az osztályban, hogy én anyáotthonban lakom. Ciki lenne... kiröhögnének a fiúk... különben sem értenék a helyzetünket!”

• „Mit tegyek akkor, ha az osztálytársaim haza szeretnének kísérni és kiderül, hogy hol lakom? Irtózom a gondolattól... Nem mintha szegyélném, csak ők mind máshol laknak!”

• „Örülök, hogy végre békesség van körülöttünk, az apu mellett mindig féltünk... nem rossz ember, csak ...ha iszik, akkor nem tudja, mit csinál.”

• „mit jelent az, hogy hátrányos helyzetű? Ezt mondták nekem ma az iskolában... szegyeltem!”

• „Anyu mindig ideges, sokat dolgozik! Nem tehetek róla, hogy ebben a helyzetben vagyunk!”

• „...nem akarok lefeküdni, félek! Jó, hogy anyu itt van velem!”

• „Értsd meg anyá, hogy nem szeretnék levetkőzni, holnap úgymint máshol alszunk... FÁZOM!”

A riadt, ideges és kétségbeesett gyermeki arcnál nincs szomorúbb látvány. Azt is nehéz látni, amikor a sorsáért aggódó anyuka önmaga és síró gyermeke megnyugtatóására nem képes. Különböző „társ-szerepekbe” (férj, apa, szülő) próbálja nagyobacska gyermekét bevonni. A helyzet képtelenségét a gyermekek minden esetben érzik, de képtelenek megfogalmazni tehetetlenségük okát. Egy másik tapasztalat a krízishelyzetbe jutott, gyermekét egyedül nevelő szülő esetében az, amikor az „elég jó” felnőtt és szülő szerepében meginog. Szorongatott helyzetében a szerepében bizonytalanná vált szülő minden alkalmat megragad, hogy „ki- és lefizesse” kérdező gyermekét.

Mintha ezen múlna a lelki békessége...!

Hogyan lehet ebben a nehéz helyzetben jól segíteni?

Ki az az ember, aki bölcsebb és megfontoltabb lenne egy ehhez hasonló szorongatott helyzetben?

Tudok-e úgy segíteni, hogy a segítségre szoruló szülő a saját és gyermeke érdekében meghagyjam a felnőtt és döntőképes ember szerepében?

Ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel küszködve végzem a mindennapi munkámat, bízva a Teremtő Isten erejében, Tőle kérve bölcsességet a legnehezebb helyzetben is. Az a tapasztalatom, hogy a bajbajutott, világméretű kérdésekkel teli felnőtt ember és gyermek legnagyobb szüksége ebben a helyzetben is a SZERETET. A gyakorlati szeretet az, amely által megnyugvást, békességet és reménységet nyer a szülő és csemetéje. A Mamásotthon működése során arra törekszünk, hogy egy szeretetre épülő és bizalomra épült kapcsolatot tudjunk kialakítani a lakókkal.

Az a tapasztalatom, hogy hosszú távon sikeres gondozást és segítséget a szülő megsegítése jelent. Eredménytelen és veszélyes intézkedés lehet a szülő-gyermek/anya-gyermek kapcsolatba mindenhatóként beleszólni (kivételes helyzet, amikor a kk. gyermek testi-lelki szempontból veszélyeztetett).

A krízishelyzet okozta átmeneti ingadozás helyreállításában a konkrét segítségen túl az anyuka lelki támogatása a cél: megerősíteni benne azt a tudatot, hogy teljes értékű ember a változó körülmények között is.

Híri Gabriella

Szerkesztői megjegyzés

A lapunk 2004. évi 2. számában Zsámbéki Eszter szerzőségével megjelent *A lakásotthonokban élő gyermekek helyzete* című tanulmány szerkesztői alcímet kapott, és a tördelés során egyes részeket kiemeltünk. A tanulmány így – a szerző által nem szándékolta – negatív üzeneteket erősített fel.

Elnézést kérünk mindenkitől, akit ez sértett.

Gy.É.